

J. Kazickaitė: Iš tėvų paveldėjau meilę Lietuvai

Garsiosios Kazickų šeimos vilties odisėja

Šiemet Lietuva ir lietuvių bendruomenės užsienyje mini tragiškus 1941 metų birželio įvykius – nuo masinių Lietuvos gyventojų trėmimų į Sibirą ir kitas buvusios Sovietų Sąjungos vietas praėjo 70 metų. Tačiau tai nebuvo pirmas kartas, kai niekuo nenusikaltusios lietuvių šeimos urmu buvo gėnamos į Sibirą. Juodieji Lietuvos istorijos puslapiai atsikartoja ir atsikartoja.

Po nesėkmingo 1863 m. sukilimo prieš carinės Rusijos priespaudą į tremtį vežimais buvo išvežti ar pėsčiomis išvaryti tūkstančiai lietuvių šeimų. Netoli Saratov miesto tremtiniai lietuviai netgi įkūrė kaimą Čiornaja Padina vardu (liet. Juodoji dauba ar loma). Tame kaime dar 1902 metais gyveno apie 100 lietuvių šeimų, kurių viena buvo Kazickai.

Juozo Kazicko – lietuvių tremtinių Čiornaja Padina palikuonio – gyvenimas ilgas ir įstabus. Apie jį pasakojo jo duktė Jūratė Kazickaitė Balzeko lietuvių kultūros muziejuje įvykusio autobiografinės knygos „Odyssey of Hope“ pristatymo metu. J. Kazickaitės pasakojimą pateikiu pirmuoju asmeniu.

Gyvenimas juodoje skylėje

Mano tėvas gimė ne Lietuvoje. Jo senelius po 1863 m. sukilimo kazokai išvarė iš Lietuvos į dabartinio Kazachstano teritoriją. Mano tėvo seneliai įsikūrė Čiornaja Padina – Juodosios daubos – kaime, kuris tikrai buvo panašus į juodą skylę, kurioje nieko nėra ir kurioje gyvenimas tiesiog turėtų pasibaigti. Tačiau lietuviai nebūtų lietuviai, jei neišgyventų. Subūrę bendruomenę jie ėmė dirbti žemę, auginti grūdus, pasistatė mokyklą, bažnyčią ir, vietinių gyventojų nuostabai ir pavydai, visai neblogai prasigyveno. Čia 1918 m. ir gimė mano tėvas Juozas.

Juozas ir Aleksandra Kazickai 1964 m.

„Draugo“ archyvo nuotr.

Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, kiekvieno lietuvių troškimas buvo grįžti į Tėvynę. Toks buvo ir mano tėvo noras. Jo tėvai ir sesuo Viktorija, kuri pernai mirė būdama 101 metų, grįžo į Lietuvą. Vaikystėje mano tėvas nuolat girdėdavo, kad Lietuvoje viskas geriau – ten ir obuoliai skanesni, ir vėjelis šiltesnis. Į Lietuvą jis važiavo kaip į pasakų šalį, o tai, ką rado, iš tikrųjų nedaug tesiskyrė nuo tos vietos, kurią paliko. Tačiau, žinoma, tai buvo Tėvynė, ir Tėvynės meilė, iškiepėta jo širdyje nuo pat vaikystės, suklestėjo.

Į kelionę – su dienoraščiais ir raudona suknele

Vėliau, Lietuvą užėmus sovietams, teko išgyventi baisius laikus. Mano tėvas aktyviai dirbo pogrindyje, priešindamasis tiek komunistams, tiek naciams. Tada, kai atrodo, kad tremtis į Sibirą jau bus neišvengiama, mano tėvai nusprendė palikti Lietuvą. Aš gimiau 1943 m., o 1944 m. mes pasitraukėme į Vokietiją. Baisus

buvo metas. Į vežimą pasiėmėme tik būtiniausius daiktus, karvę. Mano mama pasiėmė tik savo dienoraščius ir raudoną suknelę.

Vokietijoje gyvenome pabėgėlių stovykloje. Mano tėvas baigė ekonomikos mokslus. Kadangi šiek tiek mokėjo angliškai, buvo įsidarbines vertėju. Vertėjavo vokiečių ir amerikiečių kareiviams. Tokiu būdu turėjome šiek šiek pinigų, o tėvas ėgijo ir šiek tiek prestižo. Žinoma, buvo visko. Vieną kartą tėvas vertėjavo amerikiečių karininkui iš Texas valstijos ir visiškai nesuprato jo pietietiško akcento. Tačiau nesutriko ir visiems garsiai pasakė, kad jis neturįs nė mažiausio supratimo, ką amerikietis sakąs, tačiau visi turi paploti, nes, be abejonės, jis sakąs ką nors gero. Mano tėvas kebliais atvejais visuomet rasdavo išeitį.

Patarė nešokti taip aukštai

Kai ėmė darytis aišku, kad kelio į Lietuvą atgal nebėra, reikėjo apsispręsti, kur vykti iš Vokietijos. Mano tėvas nusprendė vykti į Ameriką. Tačiau kaip? Mes neturėjome giminių, tėvai neturėjo darbo ir nebuvo žydų tautybės. Mano tėvui šovė į galvą mintis stoti į kurį nors JAV universitetą, nes Amerika priimdavo ir mokytiis įstojusius studentus. Tėvas kreipėsi į 10 pačių geriausių ir pačių turtingiausių universitetų – Harvard, Yale, Princeton ir kt. Jis pasakojo, kad vienas amerikietis jį atkalbinėjo, patardamas nešokti taip aukštai ir kreiptis į ne tokius garsius universitetus, nes į juos esą jis tikrai nebūsiąs priimtas. Tačiau tėvas jo patarimų neklausė. Ir, ką jūs pasakysite, jis buvo teisingas, nes mokytis doktorantūroje jį priėmė visi universitetai! Mano tėvas pasirinko Yale University, nes iš jo gavo daugiausiai pinigų – 500 dol. stipendiją kas mėnesį, už kurią jis galėjo išlaikyti savo šeimą.

Tokia ta buvo Amerika – didelė

Mano pirmieji prisiminimai iš vaikystės buvo kelionė per Atlantą. Plaukėme didžiuliu laivu vasario mėnesį. Pabėgėlių imigrantų šeimos buvo išskirstytos – vyrai vienoje pusėje, o moterys su vaikais – kitoje pusėje. Mano tėvas išigudrino su turtingesniais žydų tautybės keleiviais lošti pokerį ir bridžą. Tokiu būdu lipdami iš laivo New York mieste mes jau turėjome 10 dol., kuriuos mano tėvas išlošė.

Į uostą atplaukėme 1947 m. vasario 18 d. Tą dieną buvo mano gimtadienis. Pamenu, kad man net buvo iškeptas tortas. Taip pat pamenu, kad

su savimi turėjau tik vieną daiktą – skudurinę lėlytę. Lipant iš laivo, kapitonas keleiviams liepė išmesti visus savo daiktus į vandenį. Esą, atvykus į Ameriką, mums nebereikėsia tų senų ir purvinių daiktų, nes čia gausime viską naują. Grūdantis minioje nutrūko mano lėlės galva. Tačiau jos kūnelį aš vis tiek spaudžiau prie savęs. Kapitonui paraginus išmesti daiktus, mano mama man pasakė išmesti tą vargšę seną begalvę lėlytę per laivo bortą. Aš, kaip gera ir paklusni mergaitė, taip ir padariau. Iki šiol atsimenu, kaip žiūrėjau į savo lėlės begalvį kūnelį, plūduriuojantį tamsiuose vandenyse. Man tai buvo šiurpus įvykis.

New York mieste mus pasitiko Katalikų šalpos organizacijos nariai. Mus apgyvendino vienoje šeimoje ir man buvo padovanota nauja lėlė: didžiulė, plastikinė, tikrų tikriausia amerikoniška. Ji buvo baisi. Tokios didžiulės nei prie savęs priglausai, nei miegosi kartu su ja. Tačiau tokia buvo Amerika – didelė. Ir visi dalykai čia buvo dideli.

Geresnę ateitį matė versle

Taip prasidėjo mūsų nuostabus gyvenimas Amerikoje. Mano tėvas daktaro laipsnį apsigynė 1951 metais. Jam buvo pasiūlyta dėstytojo vieta, tačiau jis pasirinko verslą. Atsimenu, kad mano mamai šis tėvo sprendimas nebuvo malonus, juk anuomet didžiausią prestižą turėjęs darbas buvo universiteto profesoriaus darbas. Tačiau mano tėvas mąstė praktiškai. Jis sakė, kad, norint išskirti ir pasižymėti akademiniame visuomenėje, reikia būti mastytoju, turinčiu originalių minčių, kad reikia rašyti ir leisti savo veikalus. Antraip, būsi tik paprastas antraeilis dėstytojas. Jis teigė nesantis nei mastytojas, nei darbų rašytojas ir leidėjas, todėl geresnę ateitį matė versle.

Verkdavo, gerdavo, dainuodavo, ir vėl verkdavo...

Apsigyvenome New Rochelle. Brooklyn jau buvo lietuvių bendruomenė ir mano tėvas prisijungė prie jos. Abu mano tėvai negalvojo apie nieką daugiau, tik apie grįžimą į Tė-

vynę. Tačiau argi tai buvo įmanoma tuo metu?

Gera! atsimenu tuos laikus, kai susirinkę lietuviai dainuodavo liūdnas lietuviškas dainas, verkdavo, gerdavo, dar dainuodavo, ir vėl verkdavo... Taip pat atsimenu, kad mano tėvas nuolat kartodavo, kad Lietuva vieną dieną bus laisva. Argi buvo galima tuo tikėti kokiais 1952 metais? Ar 1965 metais? Ar 1975 metais? Daug kas gal jau ir buvo praradęs viltį, tačiau mano tėvas tuo visada šventai tikėjo. Jis sakė, kad pagrindinis ir stipriausias žmogaus troškimas yra būti laisvu. Be to, sovietinė sistema yra tokia bloga, tokia bedieviška, tokia nežmoniška, kad vieną dieną ji sugrius nuo savo pačios svorio.

Sugrįžimas į pilką, niūrią Lietuvą

Pirmą kartą grįžau į Lietuvą 1968 metais. Tuo metu dirbau žurna-

liste. Nusprendžiau vykti į Lietuvą su „Inturistu“. Gerokai užtruko, kol davė vizą. Nuplaukiau į Vladivostok ir iš ten per visą Sibirą traukiniu važiauvau į Leningrad. Nemaloni, nyki, gūdi kelionė. Kupė, kurioje aš keliauau, buvo dar 3 žmonės. Jie keisdavosi. Įdomu buvo tai, kad vienas iš jų vis mokėdavo angliškai. Žinote, kaip tai vyksta. Įlipa kokias nors „mokytoja“, ima šnekėtis, klausinėti. Po Sovietų Sąjungos griuvimo buvo atidaryti KGB archyvai. Pasirodo, kad apie mane buvo prirašyta 250 puslapių! Apie mane! Tai ką jau kalbėti apie mano tėvą Juozą Kazicką! Įtariau, kad mane seka traukinyje, tačiau išlipusi Leningrad tikrai pamačiau, kad esu sekama. Vilniuje mane sekė neatstodami. Visa tai man kėlė tikrą depresiją. O dar tie lapkričio orai – pilkuma, nykuma.

Vilniuje praleidau 3 dienas ir, kai įsėdau į lėktuvą, lengviau atsidusau, kad išvykstu iš tos liūdnos šalies. Kita vertus, kadangi tuomet dar šiek tiek kalbėjau lietuviškai, tam tikra prasme jaučiausi esanti namuose. Man parodė ir namą, kuriame mano tėvai gyveno man gimus, ir balkoną, į kurį mama mane išveždavo įkvėpti tyro oro. Tai mane tikrai jaudino. Kitą kartą į Lietuvą grįžau tik aštuntame dešimtmetyje.

Jūratė Kazickaitė (k.) su Arnoldu ir Nijole Voketaičiais po knygos pristatymo.

Karllės Vaitkutės nuotr.

„Džinas iš butelio ištrūko“

Visus tuos ilgus metus atrodė, kad Lietuvai nebėra jokios vilties, nors mano tėvas atkakliai tikėjo, kad Lietuva bus laisva. O tada atėjo Gorbačiovo, *perestroika*, *glasnost*. Ir mano tėvas pasakė: „Na, štai. Džinas iš butelio ištrūko.“ Juk laisvės negali duoti truputuką, nes žmonės, paragavę jos, nenurims ir norės daugiau. Visi žinome, kad taip ir buvo. Sąjūdis augo, keli aktyvistai atvyko į New York, mano tėvas padėjo išplatinti informaciją apie juos JAV spaudoje. Vėliau jis padėjo buvusiam JAV finansų ministrui ir dabartiniam prezidento Barack Obama patarėjui Larry Summers nuvykti į Lietuvą ir padėti Lietuvai pasiruošti pereiti į laisvosios rinkos ekonomiką.

Jūratė Kazickaitė su Audriumi Pliopliu.

Tuo metu mano tėvas aktyviai bendravo su Vytautu Landsbergiu. Ir vieną dieną tėvas pasakė, kad turime vykti į Lietuvą, nes ten tikrai įvyks kažkas labai svarbaus. Gavome vizas, nuskridome į Rygą, iš ten nuvažiavome į Vilnių. Suspėjome! Kovo 9 d. buvome Vilniuje, o kovo 11 dieną sėdėjome Seime, kur balsų dauguma buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė! Žiūrėjome, kaip sovietinė

atributiką uždengia lietuviška trispalvė. Tai buvo nuostabiausias vaizdas! Tai buvo didžiulis įvykis, tačiau pasaulis tik nusižiovavo. Žinoma, buvome aprašyti pirmuose laikraščių puslapiuose, bet tuo viskas ir baigėsi.

Kelionė po Europą – per porą valandų

Po to į Kanadą ruošėsi važiuoti ministrė pirmininkė Kazimiera Prunskienė. Mano tėvas, sužinojęs, kad ji atvyksta į Kanadą vyriausybės kvietimu, paklausė K. Prunskienės, ar ji galėtų atvykti ir į Ameriką. Premjerė pasakė sutinkanti. Mano tėvas norėjo, kad su K. Prunskiene susitiktų prezidentas George Bush, tačiau atrodė, kad to padaryti nebus įmanoma. Tuo metu apie K. Prunskienę jau buvo daug rašoma Amerikos spaudoje, ir staiga mano tėvui paskambino Baltieji rūmai ir pasakė, kad su K. Prunskiene susitikti galės pats prezidentas.

Susitikime dalyvavęs ir mano tėvas teigė, kad susitikimas buvo labai šiltas, malonus, draugiškas, tačiau prezidentas Bush baigdamas pasakė, kad, deja, JAV Lietuvai ne daug galinti padėti, nes Gorbačiovas yra pernelyg svarbus Amerikai. Bush patarė K. Prunskienei kreiptis į Europos tautas.

Išeinant jis lyg tarp kitko paklausė, kur ministrė pirmininkė toliau važiuosianti. Sužinojęs, kad į Londoną, prezidentas paklausė, ar ji nenorinti susitikti su Margaret Thatcher. Po pusvalandžio mano tėvui paskambino Britanijos ambasada ir pranešė, kad Thatcher pasiruošusi susitikti su K. Prunskiene. Pasklido kalbos, ir po kurio laiko tėvui paskambino Prancūzijos ambasada ir pasiūlė K. Prunskienei susitikti su Francois Mitterrand. Dar vėliau taip pat buvo pasiūlyta susitikti su Vokietijos kancleriu Helmut Kohl. Taip per porą valandų buvo suorganizuota kelionė po Europą.

Gimimo vietai dovanų – bažnyčia

Vėliau Lietuva tapo Jungtinių

Tautų nare. Atrodo, kad mano tėvo svajonė išsipildė. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, mes išigijome Vilniuje namus ir įleidome ten šaknis. Mano tėvas pradėjo „Omnitel“ mobiliųjų telefonų verslą. Tačiau liko dar vienas dalykas, kurį norėjo atlikti – nuvykti į savo gimimo vietą Čiornaja Padina kaimą. Tai nebuvo taip paprasta, nes Čiornaja Padina nebuvo viena iš tų leistinų lankyti vietų, nurodytų „Inturisto“ sąrašė. Tačiau tėvas tuo metu jau pažinojo vieną iš Rusijos oligarchų – Michail Chodorkovski, kuris norėjo investuoti Lietuvoje, tačiau turėjo sunkumų. Atsimenu savo apsilankymą sovietų konsulate New York. Užteko kelis kartus paminėti Chodorkovski pavardę ir vizos buvo gautos per 24 valandas. Chodorkovski nusiuntė savo lėktuvą į Vilnių, kuriuo skridome iki Saratov. Iš ten 3 valandas važiavome autobusu iki Čiornaja Padina kaimo ir radome jį tokį, kokį buvo palikęs mano tėvas, – nykuma ir juodas vargas. Radome ir Kazickų palikuonių. Mano tėvas visą kaimą užvertė dovanomis – kompiuteriais, drabužiais. Tačiau priėjusi viena moteris paklausė, ar negalėtų mano tėvas pastatyti bažnyčią, nes senoji buvo jau kadaise uždaryta ir paversta grūdų sandėliu. Tėvas jos prašymą išpildė – po metų Čiornaja Padina kaime stovėjo naujutėlaitis bažnyčios pastatas. Dabar ten krikštijami vaikai, tuokiasi poros. Tai – dvasingumo spindulėlis tame juodame vargane kaime.

Tokie štai yra keli mano prisiminimai iš mano tėvo gyvenimo istorijos. Jam ką tik sukako 93 metai. Šią vasarą tėvai, jei bus gyvi, minės savo vedybų 70-metį (deja, Kazickai šios sukakties nepaminėjo – per savo 91-ąją gimtadienį, birželio 17 d., mirė Aleksandra Kazickienė – Red.). Aš esu jų didelės meilės vienas kitam ir Tėvynei Lietuvai paveldėtoja. Esame įkūrę Kazickų šeimos fondą, kuris remia studentus, medicinos centrus, kultūrines programas. Su džiaugsmu darbuojosi fonde, su džiaugsmu lankausi Lietuvoje.